

Η ΠΑΡΑ TRIVAN ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (1644) ΚΑΙ Ο ΔΗΘΕΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἡ σπουδαιότης τοῦ λεγομένου Χρονικοῦ τοῦ Trivan, ὅπερ ἀπαρ-
τίζεται ἐκ συλλογῆς διαφόρων ἐγγράφων καὶ διηγήσεων ἀναφερομέ-
νων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἑνετοκρατίας¹, ἔχει ἤδη ὑπο-
δειχθῇ ὑπὸ προγενεστέρων ἐρευνητῶν². Τὸ Χρονικὸν τοῦτο, παραδε-
δομένον διὰ βενετικῶν χειρογράφων (τῶν ὑπ' ἀριθ. 245 καὶ 3388 τοῦ
Museo Civico Correr καὶ τοῦ μαρκιανοῦ ὑπ' ἀριθ. 525, Classe
VII)³, παραμένει μέχρι σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτον. Γνωστὸν
εἶναι κυρίως ἐξ αὐτοῦ τὸ τμήμα τὸ ἀφηγούμενον τὰ κατὰ τὴν ἐπανά-
στασιν τοῦ Γεωργίου Καντιανολέου καὶ τὸν αἱματηρὸν ἐπίλογον αὐτῆς
ὑπερ ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως μέχρι τοῦδε⁴, ἐχρησίμευσεν δὲ καὶ εἰς
τὸν Σκηνιδίωνα Ζαμπέλιον ὡς πύρην πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορικῆς
μυθιστορίας του «Οἱ Κρητικοὶ Γάμοι»⁵. Ὑπὸ τοῦ Ε. Gerland πα-
ρετέθη ἐπίσης ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ἐργασίᾳ του περὶ τῶν ἐπὶ Ἑνετοκρα-
τίας εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης ἑλληνικὴ μετάφρασις τῆς ἀρ-
χῆς τοῦ Χρονικοῦ⁶, ὡς καὶ τῶν ἐν ταύτῃ παρεμβаллоμένων ἐγγρά-
φων⁷. Ἀλλ' ὁ Gerland, ὅστις δὲν ἐξήτασεν ἀπ' εὐθείας τὰ χειρόγρα-

¹) Ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ ἐπιγραφή εἶναι: «Racconto di varie cose successe
nel Regno di Candia, dell'anno 1182 che si sono ribellati dalla devotione
all' Imperio Greco, sino l' anno 1669 che restò al poter dell' Imperio Ot-
tomano, formato dal Signor Antonio Trivan, publico Nodaro Du-
cale».

²) Βλ. περὶ τούτου Ε. Gerland, *Histoire de la noblesse Crèteoise
au moyen âge* [=Extrait de la «Revue de l' Orient Latin» tom. X-XI],
Paris 1907, σ. (ἀνατύπου) 16 κ. ἐξ. καὶ ἰδίᾳ Ν. Β. Τωμαδάκη, Ἀντινῶνι
Τριβάν διηγήσεις περὶ Κρήτης, ἐν περιοδ. «Νέα Ἑστία» τόμ. 12 (1932), σ.
846-852 (ἐνθα παρατίθεται καὶ λεπτομερὴς καταγραφή τῶν περιεχομένων του).

³) Βλ. περὶ τῶν χειρογράφων τούτων Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16
(πρὸ βλ. καὶ τὰ ἐν τέλει τῆς παρούσης εἰσαγωγῆς γραφόμενα ὑφ' ἡμῶν).

⁴) Μνεῖαν τῶν διαφόρων ἐκδόσεων αὐτοῦ βλ. παρὰ Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 69 σημ. 6.

⁵) Οἱ Κρητικοὶ Γάμοι. Ἀνέκδοτον ἐπεισόδιον τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας ἐπὶ
Βενετῶν (1570) ὑπὸ Σ. Ζαμπελίου, ἐν Ταυρίνῳ, 1871.

⁶) Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 126-136 (document XII).

⁷) Αὐτόθι, σ. 76-89 καὶ 99-118 (documents I-II καὶ IIIβ-V).

φα τοῦ Χρονικοῦ, ἔλαβε δὲ μόνον, ὥς ὁμολογεῖ, πληροφορίας τινὰς περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ G. Gerola⁸, ἠρκέσθη εἰς τὴν παράθεσιν τῶν ὀλίγων τούτων μόνον σελίδων τῆς ἀρχῆς, ὅσαι περιείχοντο ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει εἰς τὸ ἄγνωστον ἔντυπον «Οἰκογένεια Βαρούχα», ἔξ οὗ κατὰ κύριον λόγον ἠρύσθη τὸ ὕλικόν διὰ τὴν μελέτην του. Δὲν ἦδυνήθη τοιουτοτρόπως νὰ ἴδῃ καὶ χρησιμοποίησιν τοὺς παρὰ Trivani περιεχομένους καταλόγους τῶν εὐγενῶν, ἀστικῶν καὶ λοιπῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης⁹, οἱ ὅποιοι θὰ συνεπλήρουν οὐσιωδῶς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν του καὶ οἱ ὅποιοι παρελείφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης τῆς καταρτισθείσης ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Βαρούχα, πιθανώτατα διότι δὲν ἐμνημόνευον ταύτην μεταξὺ τῶν ἐκ Βυζαντίου ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν, ἔξ ὧν προήρχετο. Τοὺς καταλόγους τούτους, ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Trivani, μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς λίαν ἐνδιαφερόντων στατιστικῶν στοιχείων τοῦ ἔτους 1644, δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Οἱ ἐκδιδόμενοι κατάλογοι ἀποτελοῦν δύο ἐνότητας μόλις χωριζόμενας ἀπ' ἀλλήλων διὰ παρεμβαλλομένου ἀσχέτου πρὸς αὐτοὺς ἐγγράφου¹⁰. Τὴν πρώτην (φύλλα 9-10 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 245 χειρογράφου Correr) συνιστῶσιν οἱ κατάλογοι τῶν ὀνομάτων τῶν nobili Veneti, ἥτοι τῶν 82 ἐν ὅλῳ οἰκογενειῶν, αἵτινες προήρχοντο ἔξ εὐπατριδῶν Ἑνετῶν ἀποίκων¹¹. Αἱ οἰκογένειαι — ὥς καὶ εἰς τοὺς περαιτέρω καταλόγους — παρατίθενται χωριστὰ δι' ἐκάστην τῶν τριῶν μεγάλων πόλεων τῆς Κρήτης, ἥτοι τοῦ Χάνδακος (ὁμοῦ μετὰ τῆς Σητείας), τῶν Χανίων καὶ τῆς Ρεθύμνης. Τὸ ἰδιάζον ἐνταῦθα εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν δύο τελευταίων τούτων πόλεων παρεμβάλλονται προσέτι 12 οἰκογένειαι ἀποικισθέντων Ἑνετῶν στρατιωτικῶν, ἐν τέλει δὲ ἀναγράφονται καὶ αἱ ἔξ ἐκάστης τῶν πόλεων ἀπολέσασαι σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἐνετικὴν εὐγένειαν οἰκογένειαι εἴτε διὰ μεταπτώσεως εἰς τὴν κρητικὴν τοιαύτην εἴτε δι' ἀφανισμοῦ.

Ἡ δευτέρα ἐνότης, ἡ καὶ ἐκτενεστέρα (φύλλα 11v-18v τοῦ αὐτοῦ

⁸) Αὐτόθι, σ. 16 (πρβλ. καὶ σ. 12 σημ. 4, σ. 85 σημ. 3, σ. 118 σημ. 5 κλπ.).

⁹) Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν κατοίκων τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἑνετοκρατίας εἰς nobili Veneti, nobili Cretensi, Cittadini κλπ. καὶ περὶ ἐκάστης τῶν κοινωνικῶν τούτων τάξεων βλ. Στ. Φ. Ξανθοῦ διδίου, Ἡ Ἑνετοκρατία ἐν Κρήτῃ, Athen 1939 [=Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie Nr 34], σ. 129-30.

¹⁰) Πρόκειται περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δούκα Κρήτης Μάρκου Δανδόλου, ἧς ἑλληνικὴ μετάφρασις παρὰ Gerland, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 118 (document V).

¹¹) Κατὰ τὴν εἰς κεφάλαια κλπ. ὑποδιαίρεσιν τοῦ Χρονικοῦ τὴν γενομένην ὑπὸ Ν. Β. Τωμάδακη, ἐνθ' ἀνωτ. («Νέα Ἑστία» τόμ. 12, σ. 847), οἱ κατάλογοι οὗτοι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς παραγράφους ὑπ' ἀριθ. XIII-XV τοῦ κεφαλαίου Α' τοῦ πρώτου μέρους.

χειρογράφου)¹², ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν καταλόγων δι' ἐκάστην τῶν τριῶν πόλεων πρῶτον τῶν οἰκογενειῶν (198 ἐν ὄλῳ) τῶν ἔχουσιν τὴν κρητικὴν εὐγένειαν (*nobili Cretensi*)¹³, δεύτερον τῶν ἀστῶν (*Cittadini*), οἵτινες ἦσαν καὶ πολυαριθμότεροι (387 ἐν ὄλῳ), καὶ τρίτον τῶν ὀλίγων (ἐν ὄλῳ 66) ἐμπόρων (*mercanti*)¹⁴. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι παρὰ τὰ ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν τῶν *nobili Cretensi* τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων δηλοῦται ἐν παραλλήλῳ στήλῃ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Patrie*» καὶ ἡ προέλευσις ἐκάστης τούτων. Οὕτως ἐκ μὲν τῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς οἰκογενειῶν ἄλλαι χαρακτηρίζονται ὡς καταγόμεναι ἐκ τῶν ἀρχοντοπούλων (*Arcontopulo*) εἴτε ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας (*Imperial*) εἴτε ἁπλῶς ἐκ Βυζαντίου (*Constantinopolitano*), ἄλλαι ὡς προερχόμεναι ἐκ διαφόρων ἑλληνικῶν χωρῶν (*da Cipro, da Napoli di Romania*) καὶ ἄλλαι ὡς νεώτεροι κρητικαὶ οἰκογένειαι (*Casa nova*)· ἐκ δὲ τῶν ἰταλικῶν (*Italian*) διαστέλλονται ἰδιαιτέρως αἱ ἐξ εὐπατριδῶν Ἑνετῶν ἔλκουσαι τὸ γένος (*da nobili Veneti*).

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατάλογοι συνοδεύονται καὶ ὑπὸ στατιστικῶν στοιχείων περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, τὰ ὅποια συνεκεντρώθησαν, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸν τελικὸν συγκεφαλαιωτικὸν πίνακα, τῇ ἐντολῇ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου¹⁵ κατὰ τὸ ἔτος 1644, ἥτοι ἐν ἔτος μόλις πρὸ τῆς τουρκικῆς ἀποβάσεως καὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μακροχρονίου Κρητικοῦ Πολέμου (1645 - 1669), ὅστις καὶ ἀπέληξεν εἰς

¹²) Αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ κεφάλαιον Β' τοῦ πρώτου μέρους, κατὰ τὴν αὐτὴν ὑποδιαίρεσιν τοῦ Ν. Β. Τωμαδάκη, ἐνθ' ἄνωτ., φέρει δὲ προτεταγμένην μικρὰν προεισαγωγὴν. Τῆς προεισαγωγῆς ταύτης ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 134-136 ἐκ τοῦ τεύχους «Οἰκογένεια Βαρούχα» (σ. 13-14), ὅπερ ὁμως περιέχει εὐθὺς ἐν συνεχείᾳ (βλ. Gerland, σ. 136 σημ. 2) οὐχὶ τοὺς καταλόγους, ἀλλ' ἄσχετον πρὸς αὐτοὺς διπλωμα τοῦ 1192 (=τὸ παρὰ Gerland σ. 99-110· document IIIβ), τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρᾶγματι πολὺ κατωτέρω ἐν τῷ Χρονικῷ Trivan. Τὴν παράλειψιν δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ὑποπιεύσῃ ὁ Gerland.

¹³) Αἱ τοῦ Χάνδακος εἰδικῶς ἀποκαλοῦνται «*Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace, cioè Candia*».

¹⁴) Μόνον ὁ κατάλογος τῶν ἐμπόρων τῶν Χανίων δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὸ τέλος, ἀλλὰ παρεμβάλλεται ἀνωμάλως ἐν μέσῳ τοῦ καταλόγου τῶν ἀστῶν τῆς αὐτῆς πόλεως.

¹⁵) Εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον ἀφορᾷ ἔγγραφον 7 Ἀπριλίου 1654, οὗ περιλήψις παρὰ Σπ. Μ. Θεοτόκη: Ἀποφάσεις Μείζονος Συμβουλίου Βενετίας (=Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Α', II,) 1933, σ. 241. Ὁμοίως ἔργον τοῦ Ἑμμ. Τζάνε Μπουνιαλῆ (1668) καὶ στίχοι τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ, περὶ ὧν πρβλ. Ν. Β. Τωμαδάκη, περιοδ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α', 1947, σ. 144 καὶ σημ. 94.

τὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Ἑνετῶν ἀπώλειαν τῆς μεγαλονήσου. Ἐκ τῶν πολυτίμων τούτων στοιχείων μανθάνομεν τοὺς ἀκριβεῖς καθ' ἑκαστον τῶν τριῶν διαμερισμάτων ἀριθμοὺς τῶν χωρίων τῆς Κρήτης, ὡς καὶ τοὺς τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν, τῶν ἀνδρῶν, τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ προσέτι καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ βοῶν. Ἀξία προσοχῆς τυγχάνει καὶ ἡ ἐν τέλει παρεχομένη πληροφορία, ὅτι κατὰ τὸ 1644 ἐν Κρήτῃ ἐπὶ πληθυσμοῦ 287.165, ἐξ ὧν οἱ 147.215 ἦσαν ἄρρενες, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ἀνῆρχοντο εἰς 100.705 ἄνδρας, ἥτοι εἰς τὸ τρίτον καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὑπερβάντος τὸ ὄγδοον ἔτος, διότι οἱ κάτω τοῦ ὄγδοου δὲν ἀπεγράφοντο.

Ἄλλ' ἡ δημοσίευσίς τῶν ἀνωτέρω καταλόγων τοῦ Trivan δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν παροχὴν λίαν ἐνδιαφέροντος ὑπὸ ἱστορικὴν ὅσον καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν ὕλικου συμπληροῦντος οὐσιωδῶς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐργασίαν τοῦ Gerland. Ἀποσκοπεῖ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν ἱστορικῆς πλάνης κρατούσης μέχρι τοῦ νῦν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν κρητικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπωκίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν.

Πρὸ τριακοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐδημοσίευσεν¹⁶ μακρὸν κατάλογον «τῶν ἐκ Κρήτης οἰκῶν τῶν μεταναστευσάντων εἰς τὴν Κέρκυραν μετὰ τὴν κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα ἄλωσιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐνίων δ' ἴσως καὶ πρότερον». (Ὁ κατάλογος οὗτος ἦτο, κατὰ τὸν ἐκδότην, «ἀντίγραφον παλαιοῦ ἀντιγράφου σωζομένου παρὰ τῇ ἐν Κερκύρᾳ οἰκογενεῖᾳ Μυλωνοπούλου, καταγομένη ἐκ Κρήτης, γεγραμμένον διὰ χειρὸς Ἰωάννου Μυλωνοπούλου, ἀδελφοῦ τοῦ πάππου τοῦ ἀποστείλαντός μοι τὸ δημοσιευόμενον ἀντίγραφον κ. Σπυρίδωνος Μυλωνοπούλου». Ὁ τελευταῖος οὗτος, καθ' ἃ ἔγραψεν εἰς τὸν Λάμπρον, ἠγνόει ποῦ εὕρισκετο τὸ πρωτότυπον, ὑπέθετε δὲ ὅτι πιθανὸν νὰ εἴχῃ τοῦτο ὁ Νικόλαος Βάλαμος, ἀνεψιὸς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, διότι τὸ ἀντίγραφον εὕρισκετο μεταξὺ δύο παλαιῶν ἐγγράφων, ἅτινα ὁ Βάλαμος εἴχε δωρήσει εἰς τὸν Ἰωάννην Μυλωνόπουλον¹⁷. Κατὰ ταῦτα ἡ προέλευσις καὶ πηγὴ τοῦ καταλόγου δὲν ἦτο μέχρι τοῦδε ἐξηκριβωμένη, οὐδ' ἀπασχόλησε περισσότερον τὸν ἐκδότην. Ἐπὶ πλέον ὁ ἐκδεδομένος κατάλογος οὐδεμίαν φέρει γενικὴν ἐπιγραφὴν, οὐδ' ἀναφέρεται ἂν τὸ χειρόγραφον ἔφερε τοιαύτην¹⁸.

¹⁶) Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν κρητικῶν οἰκῶν Κερκύρας, «Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. 10 (1913), σ. 449-456.

¹⁷) Αὐτόθι σ. 449-450.

¹⁸) Τὸ χειρόγραφον εἶδε βραδύτερον καὶ ὁ Κων. Ε. Σολδάτος, Ἡ κα-

Πόθεν ἄρα συνήγαγεν ὁ ἐκδότης ὅτι τοῦτο ἀπετέλει κατάλογον τῶν κρητικῶν οἰκῶν Κερκύρας, φαίνεται ἄπορον. Πιθανῶς παρεσύρθη εἰς τοῦτο ἐκ τῶν πληροφοριῶν τοῦ κατόχου αὐτοῦ, ἐκ Κρήτης δὲ πράγματι καταγομένου Μυλωνοπούλου. Ὅπως δὲ ποτε, ὁ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου δημοσιευθεὶς κατάλογος οὗτος ἐθεωρήθη γενικῶς ὅτι παραδίδει πράγματι τὰ ὀνόματα τῶν κερκυραϊκῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες εἶχον κρητικὴν τὴν προέλευσιν, χωρὶς ὑπὸ τινος νὰ διατυπωθῇ περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφισβήτησις μέχρι σήμερον. Τουναντίον μάλιστα ὁ κατάλογος προεβλήθη οὐχὶ ἅπαξ ὡς ἀσφαλὲς μαρτύριον περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ εἰς Ἑπτάνησον κρητικοῦ ἀποικισμού κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα ἢ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ γενεαλογικοῦ συνδέσμου ὠρισμένων κερκυραϊκῶν ἢ ἐπτανησιακῶν οἰκογενειῶν πρὸς ὁμωνύμους κρητικὰς τοιαύτας· ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἂς ἀναφέρωμεν μόνον τὴν τοῦ ποιητοῦ Ἀνδρέου Κάλβου¹⁹.

Προσεκτικωτέρα ὅμως παραβολὴ τοῦ ἀνωτέρω ὑπὸ Λάμπρου δημοσιευθέντος καταλόγου πρὸς τὸν ὑφ' ἡμῶν ἐκδιδόμενον κατωτέρω κατάλογον τοῦ Τρίναν πείθει ἀπολύτως ὅτι ὁ πρῶτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπανάληψις ὠρισμένων τμημάτων τοῦ δευτέρου μὲ ὀλίγας καὶ ἀσημάντους μεταθέσεις καὶ παραλλαγὰς. Ὁ κατάλογος Λάμπρου περιέχει πράγματι, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν μερικωτέρων ἐπιγραφῶν αὐτοῦ, τοὺς nobili Cretensi καὶ τοὺς Cittadini ἐκάστης τῶν τριῶν πόλεων τῆς Κρήτης²⁰, Παραλείπει δηλαδὴ ἐκ τοῦ καταλόγου Τρίναν μόνον τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ἐν τέλει στατιστικούς πίνακας τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἐν ἀρχῇ προτασσομένους, ὡς εἶδομεν, nobili Veneti. Κατόπιν λεπτομεροῦς ἐλέγχου, εἰς ὃν προέβημεν, διεπιστώσαμεν ὅτι ὅχι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀνομάτων εἰς πάντα τὰ ἀντίστοιχα τμήματα τῶν δύο καταλόγων εἶναι ἢ ὁ αὐτὸς ἀκριβῶς (ὡς συμβαίνει διὰ τοὺς nobili Cretensi καὶ τοὺς Cittadini τῆς Ρεθύμνης) ἢ ὁ αὐτὸς

ταγωγὴ τῆς οἰκογενείας Κάλβου, περιοδ. «Τὸ Νέον Κράτος» τόμ. 3 (1939), ἀριθ. 26, σ. 115, ὅστις ὅμως οὐδὲν νέον προσέθηκεν ἢ παρετήρησε.

¹⁹) Πρβλ. Κ. Σολδάτον, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 114-21 καὶ 178-89 καὶ ἰδίᾳ Ν. Β. Τωμαδάκη: «Ἡ κρητικὴ οἰκογένεια Κάλβος-Calbo καὶ ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος, περ. «Νέον Κράτος» 3, 1939, σ. 298-301, καὶ τοῦ αὐτοῦ: Οἱ Κρητὲς Κάλμποι πρόγονοι τῶν ἐν Κερκύρᾳ, αὐτόθι 4, 1940, σ. 64-71. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἰρεται ἡ μαρτυρία τῆς μετοικίσεως Κρητῶν Κάλβων εἰς Κέρκυραν τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα τοῦ Τωμαδάκη, περὶ καταγωγῆς τοῦ Ποιητοῦ ἐκ Κρήτης εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε νὰ μὴ κλονισθῇ ἡ βάσις τῆς μελέτης.

²⁰) Φέρει ἐπίσης προτεταγμένα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀρχοντοπούλων τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα προέρχονται ἐξ ἐγγράφου παρὰ Τρίναν, οὗ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον παρὰ E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 76-85 (document I) (πρβλ. σ. 84-85).

κατὰ διαφορὰν μονάδος (ὥς διὰ τοὺς αὐτοὺς τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων), ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα συμπίπτουν πρὸς ἄλληλα εἰς τοὺς δύο καταλόγους²¹. Αἱ μοναδικαὶ διαφοραὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: α) Μεταξὺ τῶν *nobili Cretensi* τοῦ Χάνδακος φέρεται προστεθειμένον παρὰ Λάμπρῳ ἓν ὄνομα, τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 (*Piri, d' Atene*), μὴ ὑπάρχον παρὰ *Trivan*. β) Μεταξὺ τῶν *Cittadini* τοῦ Χάνδακος παραλείπεται ἀντιθέτως παρὰ Λάμπρῳ ἓν ὄνομα, τὸ παρὰ *Trivan* ὑπ' ἀριθ. 42 (*Co-chianiti*)· ὁμοίως καὶ μεταξὺ τῶν *Cittadini* τῶν Χανίων παραλείπονται παρὰ Λάμπρῳ δύο ὀνόματα, τὰ παρὰ *Trivan* ὑπ' ἀριθ. 106 (*Catteruzzi*) καὶ 107 (*Ruscio*). γ) Μεταξύ, τέλος, τῶν *nobili Cretensi* τῶν Χανίων φέρονται μοναδικὰ παρὰ Λάμπρῳ μὲν τρία ὀνόματα, τὰ ὑπ' ἀριθ. 29 (*Imperial*), 32 (*Imperial*) καὶ 53 (*Palladà*), παρὰ *Trivan* δὲ τέσσαρα, τὰ ὑπ' ἀριθ. 6 (*Agiostefaniti*), 9 (*Cassati*), 10 (*Cattallacti*) καὶ 28 (*Fattomini*)· εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι ἐκ τούτων τὰ ὑπ' ἀριθ. 29 καὶ 32 τοῦ Λάμπρου, ἅτινα δὲν εἶναι ἐπωνύμια, ἀλλὰ δηλωτικὰ τῆς καταγωγῆς, ἐτέθησαν ἐκ λάθους κατὰ παράλειψιν τῶν ἐπωνύμων τὰ ὁποῖα συνώδευον, πιθανώτατα τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 9 καὶ 10 τοῦ *Trivan*, ἅτινα ὄντως φέρουν τὸν χαρακτηρισμὸν *Imperial*· κατὰ ταῦτα μοναδικὰ παραμένουν καὶ ἐνταῦθα μόνον ἓν παρὰ Λάμπρῳ καὶ δύο παρὰ *Trivan*. Πᾶσαι ὅμως αὗται αἱ ἀσήμενοι διαφοραὶ ἑνὸς ἢ δύο ἐκάστοτε ὀνομάτων εἶναι βεβαίως φυσικαὶ καὶ εὐεξήγητοι προκειμένου περὶ δύο διαφόρου προελεύσεως χειρογράφων τοῦ αὐτοῦ κειμένου. Ὡς πρὸς δὲ τὴν τάξιν τῶν ὀνομάτων εἰς τοὺς δύο καταλόγους, παρατηροῦμεν ὅτι, ἐνῶ τὰ παρὰ *Trivan* εἶναι συνήθως διατεταγμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀλφαβητικῶς, εἰς τὰ παρὰ Λάμπρῳ ἀντίστοιχα κρατεῖ μεγαλύτερος σάλος, διότι παρατηροῦνται πολλαὶ μεταθέσεις μερικωτέρων σειρῶν ὀνομάτων, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐν τούτοις φέρει τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ἣν ἔχουν καὶ τὰ ἀντίστοιχα παρὰ *Trivan*, πάντοτε δ' ἐπίσης αἱ ἀρχαὶ τῶν πινάκων συμπίπτουν²². Εἶναι εὐνόητον ὅμως ὅτι οὐδ' αἱ μεταθέσεις αὗται ἔχουν σημασίαν, ἐφ' ὅσον τὰ ὀνόματα εἶναι τὰ αὐτά. Λύνονται δὲ ἄλλως τε καὶ αὗται νὰ ἐξηγηθοῦν εἴτε ἐκ συγχύσεως προκυψάσης κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ὀνομάτων κατὰ στήλας, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος ἐποίκιλεν εἰς ἕκαστον τῶν ἀντιγράφων ἀναλόγως τῶν δια-

²¹) Περὶ τῶν ἐλαφρῶν παραλλαγῶν εἰς τὸν τύπον ἀρκετῶν ὀνομάτων βλ. κατωτέρω σ. 43 καὶ σημ. 27-29.

²²) Ἡ παράθεσις πάντων τῶν πινάκων, οὗς κατηρτίσαμεν πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀντιστοιχίας τῶν ὀνομάτων εἰς τοὺς δύο καταλόγους καὶ τῶν ἀνωτέρω σημειωθείσων διαφορῶν, θὰ ἦτο βεβαίως διδακτικὴ, ἀλλὰ θὰ ἀπῆτει πολὺν χρόνον. Διὰ τοῦτο ἀρκοῦμεθα νὰ παραθέσωμεν ἕνα μόνον πίνακα, τὸν ἀφορῶν-

στάσεων τῶν σελίδων αὐτοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν ν' ἀντιγράφωνται ἐνίστε ὀριζοντίως ἀντὶ καθέτως, εἴτε ἐξ ἀποπείρας ἀνασυντάξεως τοῦ καταλόγου.

Ἄλλ' ὅτι περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ καταλόγου πρόκειται δεικνύουν καλυτέρον παντὸς ἄλλου αἱ ἐξῆς χαρακτηριστικαὶ κοιναὶ λεπτομέρειαι, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν τύχην: α) Παρὰ Trivan τὰ ὀνόματα τῶν nobili Cretensi τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων συνοδεύονται, ὥς εἶδομεν, καὶ ἀπὸ τὰ τῆς καταγωγῆς των, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ τῶν nobili Cretensi τῆς Ρεθύμνης· τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ παρὰ Λάμπρῳ, ὅπου ἐπίσης ἀπαντῶνται αἱ αὐταὶ ἐπιγραφαὶ (Casate, Patrie)²³. β) Παρὰ Trivan μετὰ τῶν nobili Cretensi τῆς Ρεθύμνης φέρεται δις τὸ ὄνομα Cortazzi (ἀριθ. 29 καὶ 38), τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ παρὰ Λάμπρῳ (ἀριθ. 36 καὶ 43)· ἐπίσης μετὰ τῶν Cittadini τῆς Ρεθύμνης ἀπαντᾶται δις τὸ ὄνομα Comitā (ἀριθ. 7 καὶ 66) καὶ δις τὸ ὄνομα Miglioti (ἀριθ. 25 καὶ 37), οὕτω δ' ἀκριβῶς εὐρίσκεται καὶ παρὰ Λάμπρῳ (ἀριθ. 7 καὶ 64 καὶ ἀριθ. 41 καὶ 59)· γ) Ὁ παρὰ Λάμπρῳ, τέλος κατάλογος τῶν Cittadini τῶν Χανίων σταματᾷ ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου μεσολαβεῖ παρὰ Trivan ἡ ἀνώμαλος παρεμβολὴ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐμπόρων τῶν Χανίων²⁴, παραλειπομένων πάντων τῶν λοιπῶν παρὰ Trivan ὀνομάτων τῶν Cittadini (ἀριθ. 137-153), ἅτινα ἀκολουθοῦσι μετὰ τὴν παρεμβολήν· τοῦτο δεικνύει προφανῶς ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς, παραπλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ παρεμβλήτου καταλόγου τῶν ἐμπόρων, ἐνόμισε τὸν κατάλογον περατωθέντα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπου καὶ ἐσταμάτησε.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω οὐδεμία, πιστεύω, δύναται πλέον νὰ παραμείνῃ ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ὑπὸ Λάμπρου δημοσιευθεὶς ἀδῆλου προελεύ-

τα εἰς τοὺς nobili Cretensi τοῦ Χάνδακος (ἡ ἀρίθμησης ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν):

Trivan	Λάμπρος	Trivan	Λάμπρος
1-6	=	1-6	35-39 = 11-15
7-11	=	21-25	40-56 = 58-74
12	=	10	57-65 = 33-42
13-15	=	7-9	66-69 = 77-80
16-17	=	18-20	70-77 = 43-50
18-20	=	16-18	78-79 = 75-76
21-27	=	51-57	80-81 = 81-82
28-34	=	26-32	ἐλλείπει = 41

²³) Ἐν τῇ ἐκδόσει Λάμπρου, ἐκ τυπογραφικῆς συγχύσεως βεβαίως, διετηρήθη κακῶς ἡ ἐπιγραφὴ «Patrie» παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Casate» ἀνωθεν καὶ τῶν λοιπῶν στηλῶν τοῦ καταλόγου κατ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μήκος, μολοντί ὑπ' αὐτὰς εὐρίσκονται οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα καὶ οὐχὶ τόπος καταγωγῆς.

²⁴) Βλ. ἀνωτέρω σημ. 14.

σεως κατάλογος ταυτίζεται πρὸς τὸν ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Τρίναν τοιοῦτον τὸν ἀναγράφοντα τὰ ὀνόματα τῶν πρὸ τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης καὶ οὐχὶ τῶν ἔκτοτε εἰς Κέρκυραν μεταναστευσασῶν, ὥς ἐσφαλμένως ἐνομίζετο μεχρὶ τοῦδε. Οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ, ἔστω, ὅτι ὁ συντάξας τὸν κατάλογον Λάμπρου ἔσχε μὲν πάντως ὑπ' ὄψει του ὥς ὁδηγὸν τὸν τοῦ Τρίναν, ἠθέλησεν ὅμως πράγματι νὰ καταγράψῃ τὰς ἐν Κερκύρᾳ κρητικὰς οἰκογενείας, διὸ καὶ προέβη εἰς τινὰς αὐτοῦ τροποποιήσεις (τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω), ἵνα προσαρμόσῃ τοῦτον εἰς τὰ νέα δεδομένα τοῦ ἐν Κερκύρᾳ κρητικοῦ ἀποικισμού. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ τροποποιήσεις του αὐταὶ δὲν θὰ περιορίζοντο εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον προσθαφαιρέσεις: Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πᾶσαι αἱ οἰκογένειαι τῆς Κρήτης—ἐξαιρέσει τριῶν ἢ τεσσάρων—μετηνάστευσαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ δὴ ὅτι πᾶσαι συνέπεσε νὰ καταφύγουν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Ὅτι βεβαίως ἔλαβον τότε χώραν ἀθροοὶ ἀποικισμοὶ Κρητῶν εἰς Κέρκυραν, ὥς καὶ τὴν λοιπὴν Ἑπτάνησον, ὅπου καὶ κατέλιπον οὗτοι ἀξιόλογα ἔχνη τῆς δριάσεώς των, καλλιτεχνικῆς καὶ ἄλλης, εἶναι ἐκτὸς ἀμφισβήτησεως²⁵. Πρὸς πίστωσιν ὅμως τούτου ὀφείλομεν νὰ καταφεύγωμεν τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς ἄλλας ὑπαρχούσας ἀφθόρους μαρτυρίας καὶ οὐχὶ πλέον εἰς τὸν κατάλογον Λάμπρου, ὅστις οὐδεμίαν ἔχει ἀποδεικτικὴν ἀξίαν περὶ μεταναστεύσεως ἢ μὴ εἰς Κέρκυραν κρητικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ σημασία του ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀποτελεῖ τμήμα τῶν περαιτέρω δημοσιευομένων πολυτίμων περὶ τῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης καταλόγων τοῦ Χρονικοῦ Τρίναν.

Τὸ παρατιθέμενον κείμενον ἐκδίδομεν κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 245 χειρόγραφον τοῦ ἐν Βενετίᾳ Museo Civico Correr (φ. 11-18). Τοῦ χειρογράφου τούτου ἀντίγραφον τυγχάνει τὸ ὑπ' ἀριθ. 2091 ἰταλικὸν χειρόγραφον τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης²⁶, τὸ ὁποῖον

²⁵) Βλ. προχείρως τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν τὴν συγκεντρωμένην ὑπὸ Ν. Β. Τωμαδάκη, Οἰκογένεια Salamon - Σολωμοῦ ἐν Κρήτῃ, ΕΕΒΣ, τόμ. 14 (1938), σ. 163, σημ. 5.—Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία ἐπηρεάσθη μετὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλων δημοσιευμάτων καὶ διὰ διατριβῶν καταχωρηθεῖσων εἰς τοὺς δύο πρώτους τόμους τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν».

²⁶) Βλ. H e n r i O m o n t, Bibliothèque Nationale. Nouvelles acquisitions du Département des Manuscrits pendant les années 1891 - 1910. Répertoire alphabétique des manuscrits latins et français, Paris 1912, préface σ. XCVIII, ἀριθ. VI (2091). Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, γεγνημένον τῇ φροντίδι τοῦ Κ. Σάθα, ἐπωλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην τῷ 1896 ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀντιγράφων σπουδαιοτάτων διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν βενετικῶν χειρογράφων, περὶ ὧν βλ. H. O m o n t, ἐνθ' ἀνωτ., σ. XCVIII -

ἐμελετήσαμεν, ἀντεβάλομεν δὲ καὶ πρὸς τὸ βενετικὸν διὰ τοῦ φίλου κ. Κ. Δ. Μέρτζιου, ὃν καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστοῦμεν. Ὁ κ. Μέρτζιος ἀντέβαλεν ἐπίσης χάριν ἡμῶν τὸ κείμενον καὶ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 525 (Classe VII) χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει παραλλαγὰς (συνηθέστερον ἐπὶ τὸ χειρὸν) εἰς εἰκοσιπεντάδα ὀνομάτων. Τὰς παραλλαγὰς ταύτας τοῦ μαρκιανοῦ χειρογράφου σημειοῦμεν ὑποσελιδίως διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως Μ. Τὸ ἕτερον χειρόγραφον τοῦ Museo Correr, ἥτοι τὸ ὑπ' ἀριθ. 3388, δὲν ἐχρησιμοποιήσαμεν, διότι εἶναι κολοβὸν καὶ δὲν περιέχει εἰ μὴ μόνον μικρὸν τμήμα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκδιδομένων καταλόγων.

Ὅσον ἀφορᾷ, τέλος, εἰς τὸν ὑπὸ Λάμπρου δημοσιευθέντα κατάλογον, ὅστις, ὥς ἐδείχθη ἀνωτέρω, ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὸ Χρονικὸν Τρίναπ, οὗτος περιέχει πολυαρίθμους ἐλαφροὺς παραλλαγὰς. Ἐκ τούτων πολλὰ διακρίνονται εὐχερῶς ὥς ἐσφαλμέναι, ὀφειλόμεναι εἰς ἀβλεψίαν τῶν ἀντιγραφῶν ἢ τῆς ἐκδόσεως²⁷. Τινὲς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουν κριτικὴν σημασίαν. Οὕτω π.χ. εἰς τὰς μετὰ τοῦ χειρογράφου Correr ὑπ' ἀριθ. 245 καὶ τοῦ μαρκιανοῦ διαφορὰς ἢ ἐκδόσεις Λάμπρου ἀκολουθεῖ συνηθέστερον μὲν τὸ πρῶτον²⁸, ἐνίστε ὅμως τὸ δεῦτερον²⁹ ἢ παρέχει ἰδίως ὅλως γραφάς³⁰. Τοῦτο δεικνύει ὅτι τὸ χειρόγραφον ταύτης ἐξ οὐδετέρου τῶν ἀνωτέρω χειρογράφων προέρχεται, ἀλλ' ἀντιπροσωπεύει τρίτην ἄγνωστον παράδοσιν τοῦ κειμένου. Διὰ τοῦτο σημειοῦμεν ἐπίσης ὑποσελιδίως πάσας τὰς παραλλαγὰς τῆς ἐκδόσεως Λάμπρου—καὶ αὐτὰς τὰς προδήλως ἐσφαλμένας—διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως Λ.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν ταύτην πολλαπλὴν χειρόγραφον παράδοσιν ἢ ἀποκατάστασις τοῦ ὀρθοῦ τύπου ἐκάστου τῶν πολυαρίθμων καὶ ποικίλων τούτων κρητικῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων

XCVIX (ἀριθ. 2086-2099) καὶ Σ π. Π. Λάμπρου, Ἑλληνικά ἱστορήματα ἐν Παριίοις, «Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. 15 (1921), σ. 293-294.

²⁷) Τοιαῦτα π.χ. αἱ γραφαὶ Clorazane (ἀντὶ Clarozane), Corgnacti (ἀντὶ Corgnactò), Pantalco (ἀντὶ Pantaleo), Peceatore (ἀντὶ Peccatore), Radacusinò (ἀντὶ Kadacusinò), Ranseo (ἀντὶ Rauseo), Stavilla (ἀντὶ Stanila) Vengici (ἀντὶ Vergici) κ.ἄ.

²⁸) Οὕτω γράφει π.χ. Avastago (τὸ Μ. παρέχει: Attastago), Darazzo τὸ Μ: Daruzzo), Russea, (τὸ Μ: Russo), Pramatesti (= Pramatefti τὸ Μ: Pramafeti), Zoja (= Zogia τὸ Μ: Zigia) κλπ.

²⁹) Πρβλ. τὰς γραφὰς Arigoni (τὸ τοῦ Correr: Avigoni), Gaval(l)à (τὸ τοῦ Correr: Cavallà), Iafcaro (= Iefcaro Μ. τὸ τοῦ Correr: Iefraco) κ.ἄ.

³⁰) Οἶαι αἱ Gonemi (τὸ Μ. Gonente, τὸ τοῦ Correr: Goneme), Fasco-milo (τὰ λοιπὰ Foscomilo), Vlaco (τὰ λοιπὰ: Vulacho), Vretò (τὰ λοιπὰ: Vuretò) κ.ἄ.

δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερής. Βεβαίως ἐκ τῶν καθαρῶς ἐλληνικῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα εἶναι εὐδιάκριτα, παρὰ τὴν δι' ἰταλικῶν χαρακτηριστικῶν μεταγραφῆν των (π.χ. Melissinò=Μελισσηνός, Pangalo=Πάγκαλος κλπ.), ἥτις οὔτε ὀρθὴ εἶναι πάντοτε, οὔτε ὁμοιόμορφος³¹. Διὰ τινὰ ὅμως ἐκ τούτων γεννῶνται ζητήματα, ἐνεκα ἀκριβῶς τῆς πλημμελοῦς ταύτης μεταγραφῆς των³². Ἀλλὰ καὶ τὰ ἰταλικῆς ἀρχῆς ὀνόματα παρέχουν δυσκολίας, διότι οἱ ἀήθεις κατὰ τὸ πλεῖστον τύποι των ἔχουν ἀνάγκην ἐξακριβώσεως. Ὑπάρχουν, τέλος, ὀνόματα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐδίσταζε τις ν' ἀποφανθῇ ἂν εἶναι ἐλληνικῆς ἢ ξενικῆς προελεύσεως, ἂν ἔχουν ἀνάγκην διορθώσεως ἢ τίς ἡ ὀρθότερα γραφὴ των. Πρὸς διαφώτισιν πάντων τῶν ποικίλων τούτων ζητημάτων ἀπαιτεῖται βεβαίως ἰδιαιτέρα ἐργασία, τὴν ὁποῖαν ἀναβάλλομεν πρὸς τὸ παρόν, ὥς μὴ διαθέτοντες ἐνταῦθα οὔτε τὸν χρόνον, οὔτε πάντα τὰ ἀπαραίτητα βοηθήματα. Παραθέτομεν μόνον κατωτέρω τὸ κείμενον ὡς ἀκριβῶς ἔχει, ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς τῆς ὀρθογραφίας του ἢ διορθώσεως καὶ μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν παραλλαγῶν.

Ἐν Παρισίοις, Δεκέμβριος 1948

Μ. Ι. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ

³¹) Οὕτω π.χ. τὸ ἐλληνικὸν Κ δὲν ἀποδίδεται διὰ τοῦ C (Callergi, Callo-nà κλπ.), ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τοῦ Ch (Chidoni, Chinigò = Κυδώνης, Κυνηγός). Ὅμοιως τὸ ἐλληνικὸν Χ ἀποδίδεται ὅχι μόνον διὰ τοῦ Ch (Christoforo) ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ C (Cartofilaca, Cortazzi = Χαρτοφύλακας, Χορτάτζης), καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Gh (Gharoniti, Ghoniati = Χαρωνίτης, Χωνιάτης). Ἐνίοτε ἐπίσης τὸ Ζ ἀποδίδεται καὶ διὰ τοῦ S (Sograffi, Masarachi = Ζωγράφος, Μαζαράκης), τὸ Θ διὰ τοῦ T (Teoghari = Θεοχάρης) κ.τ.δ.

³²) Π.χ. Servo καὶ Servò (= Σέρβος ἢ Ζερβός;), Candachiti (= Χαντακίτης;), Allacerò (= Ἀλατισερός;) κ.τ.δ.

A'. OI ΠΑΡΑ TRIVAN NOBILI VENETI ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

(Cod. Venet. Correr 245, ff. 9 - 10)

*Famiglie di Nobili Veneti, che habbitarono nelle Città del f. 9r
Regno di Candia, cioè in Candia, Canea, Rettimo et Sethia, le
quali sono parte delle Colonie spedite da Venetia, e parte che an-
daronο nei Reggimenti in esso Regno et ivi maritatissi ne resta-
ronο di permanenza continua.*

C A N D I A

Nobili Veneti

Avonal	Erizzo	Muazzo	
Bon	Falier	Morosini	S E T I A
Barbarigo	Fradelo	25 Pasqualigo	
Barbo	15 Foscarini	Pisani	Corner
5 Benedetti	Foscolo	Querini	Balbi
Corner	Gradenigo	Ruzer	35 Demezo
Callergi	Griego	Surian	Benedetti
Canal	Ghissi	30 Sallamon	Querini
Capelo	20 Grioni	Venier	No 5
10 Dandolo	Lombardo	Zen	
Demezo	Lolin	In tutto Famiglie	

No 32

In tutti No 37.

C A N E A

Nobili Veneti

Avonal	Calbo	15 Manolesso	Renier
Barbarigo	Capelo	Molin	Tron
Barbo	10 Contarini	Minoto	Vizzamano
Barozzi	Darnier	Muazzo	25 Viaro
5 Cocco	Falier	Premarin	Zangarol
Calergi	Massolo	20 Pollani	Zorzi
Corner	Mengano	Querini	

In tutti Nobili Veneti No 27.

*Pedoni che sono andati in Candia con le Collonie le quali
habbitarono nelle 3 Città, cioè Candia, Canea e Rettimo.*

Rizzardo	Donno	Sanguinazzo	10 Vergier
Pavia	5 Aleffuso	Deparis	Zacco
Clodij	Gribia	Dafferera	Dapiasenza

Questi sono casate de Nobili di Terra ferma, cioè d' Italia.

RETIMO

Nobili Veneti

Barozzi	Capelo	Muazzo	Surian
Bragadin	Corner	Mocenigo	Sanudo
Barbo	Dandolo	Manolesso	Zane
Calergi	Dolfin	Pollani	
5 Contarini	10 Gritti	15 Semmitecolo	

In tutti Nobili Veneti No 18.

Casate

Ristretto delle famiglie Nobili Veneti che habitarono nel Regno di Candia già descritte, cioè f. 10r

Nella Città di Candia	No 32	Nella Città di Canea	No 27
Nella Settia	5	Nella Città di Rettimo	18
In tutto Casate		No 82	

Da tutte le predette Casate con il lungo giro d'anni, alcune si sono repatriate, altre furono estinte, altre cascorono dalla Nobiltà Veneta chi per incuria, e chi per sponsali inleciti, e di questi, alcuni godevano la nobiltà Cretense, et altri havevano decatuto dall' una e l' altra, e qui sotto vengono espresse le decasute famiglie della Nobiltà Veneta.

di CANDIA	CANEA	RETIMO	
Benedetti	Massolo	Gritti	
Capelo	Barbo	Dandolo	
Foscolo	Calbo	Mocenigo	No 4
Gradenigo	Corner	Zane	
Lombardo	Capelo		In tutte
Lolin			Candia No 9
Pisani	Avonal		Rettimo » 4
Pasqualigo	Darnier		Canea » 11
Surian	Falier		Casude No 24
	Minoto		
	Muazzo		
	Renier		
Delle sudite 9			
parte godevano			
la Nobiltà Cre-			
tense, e parte			
non la godeva-			
no.			

Le sudite 6 go-
dono là Nobiltà
Cretense e le 5
sono estinte.

Le sudette Ca-
sate cascorono
dalla Veneta e
godevano la
Cretense.

Β. ΟΙ ΠΑΡΑ TRIVAN NOBILI CRETENSI ΚΛΠ.

ΚΑΙ Η ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1644

(Cod. Venet. Correr 245, ff. 11 v-18 v)

*Acquettate le cose della guerra di Cretta, la prudenza Veneta f. 11v
 ha col solito della loro clemenza trattato tant' amorevolmente et
 benignamente tutti li habbittanti del Regno et conosciuto le condi-
 tioni d' ogn' uno li fece conoscer con diversi modi et maniere la
 libertà, le gratie, li comodi, li offitij, beneficcii, prerogative et
 honori, che godono tutti li fideli sudditi di così clementissimo,
 dolcissimo et liberalissimo Prencipe Veneto per il che tutti indif-
 ferentemente si sono esposti d' esser pronti, con moglie, figlioli e
 sostanze loro, di spender e spander il proprio sangue in servizio
 di Sua Serenità di che ringraziati che furono tutti dal pruden-
 tissimo et illustrissimo Signor Giacomo Tiepolo che fu Ducca del
 Regno et dalli Magniffichi Rettori delle Città, gli concessero al-
 li primati l' honor della Nobiltà Crettense, al secondo ordine li
 Offitij delle Nodarie et Scrivanie, al terzo di goder l' honoratis-
 simo nome di Soldati Cervide, et alli habbittanti di fuori che
 discendevano dalla stirpe di Parici, et Paragraffi, cioè delli Ser-
 vi delle dodeci famiglie di Arcondopuli gli concessero gratie d'
 esser privilegiati di non far angarie nel modo facevano li altri
 habbittanti delli villaggi et così anco concessero case, terreni,
 vigne, et altri comodi ad' ogn' uno secondo la conditione et
 qualità delle persone, di modo ch'è stabilito il possesso, et Dominio
 del Regno in tanta tranquillità et comodi, così per il publico come
 per il privato, fu sparsa la fama per tutto il mondo, per le qual
 gratie, comodi et privilegi, si sono mosse moltissime famiglie da
 diversi Regni, Provincie e Terre d' Italia, di Napoli di Romania,
 di Grecia et dall' Oriente, et andarono ad habbitar in questo Re-
 gno, li quali rassegnatissi sudditi fidelissimi di Sua Serenità per
 il merito de quali furon create, tutte le famiglie infrascritte nel-
 la dignità della Nobiltà Cretense, parte inanci, et altri posterior-
 mente i quali habbitorono nelle tre Città del Regno come sarra-
 no espresse, havertendo, che quelle habbittanti nella Città di Sethia f. 12r
 fruivano quelle della Città Metropoti di Candia mentre queste
 due Città con li habbittanti s' intendevano un Corpo.*

Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace, cioè

C A N D I A

Casate	Patrie	Casate	Patrie
Ambrosio	Italiano	Darcona	Costantinopoli
Bozzi	Italiano	Denores	da Cipro
Bernardo	Italiano	Drasino	Casa Nova
Barbarigo	da Nobili Veneti	Dandolo	da Nobili Veneti
5 Bon	da Nobili Veneti	30 Demezo	ut supra
Benedetti	da Nobili Veneti	Daporto	. . .
Bevardo	Italian	Diminiti	. . .
Collona	da Roma	Darcà	. . .
Caliva	da Costantino- poli	Falier	da Nobili Veneti
10 Callaffati	Imperial	35 Fontana	Italian
Cigala	Italian	Gialina	da Costantipoli
Caffato	Arcondopulo	7-12v Ghoroniti	Casa nova
Cacavà	da Cipro	Lefraco	da Napoli di Ro- mania
Capsa	Costantinopoli	Lolin	da Nobili Veneti
15 Cavallo	Napoli di Ro- mania	40 Mamisi	Imperiale
Cavallaro	Casa nova	Murtato	Costantinopoli- tano
Corner	da Nobili Veneti	Melissinò	Arcondopulo
Cassimati	Casa Nova	Mudinò	Costantinopoli- tano
Cappo	Incognita que- sta patria	Messeri	Italian
20 Calona	. . .	45 Murmuri	da Napoli di Ro- mania
Castelo	. . .	Masarachi	Casa Nova
Candachiti	Costantinopoli	Massichi	Italian
Coressi	. . .	Maurici	. . .
Dafferera	Italian		
25 Daponte	Italian		

2 Pozzi A || 3 Benardo A || 5 Bori A || 7 Benardo A || 8 Calona A || 14 Co-
psà A || 16 Cavellaro A || 22 Condachiti A || 24 Daferrara A || 28 Darasino
A || 32 Dimiruti A || 37 Goroniti A || 35 Lefcaro M Lafcaro A || 40 Maunsi
A || 41 Mortato A || 43 Madinò A || 45 Mormori A

Casate	Patrie	Casate	Patrie
Moxià	Italian	Rizzardo	Colonia Italian
50 Mavriano	. . .	Ruzeri	da Nobili Veneti
Nomicò	Costantinopoli-	Stratigò	Costantinopoli-
	tano		tano
Nassini	da Napoli di Ro-	Spiera	da Napoli di Ro-
	mania		mania
Negrisoli	. . .	70 Torcello	Italian
Nottarà	. . .	Tagliapiera	Italian
55 Pagan	Italian	Tandi	Napoli di Ro-
Podocatora	da Cipro		mania
Pisani	da Nobili Veneti	Vlastò	Arcondopulo
Pascaligo	da d . . . ti	Vendramin	da Nobili Veneti
Pelegrin	Italian	75 Zogia	da Napoli di Ro-
60 Panigieti	Italian		mania
Papadopuli	Arcondopuli	Zangaropulo	Casa nova
Patrichi	Costantinopoli-	Zane	da Nobili Veneti
	tano	Za Moro	Italian
Paleologo	Imperial	Avastago	. . .
Panigran	. . .	80 Mosto	da Nobili Veneti
65 Querini	da Nobili Veneti	Damoro	. . .
In tutti No 81			

Le seguenti Casate furono de Cittadini parte dalli Arcondopuli altri da Veneti Nobili decaduti dalla Nobiltà Veneta, et aco dalla Cretense, e la maggior parte sono delli originali habitanti della Città Metropoli Candace, cioè

C A N D I A

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
Ambelicopulo	Amoreo	Barozzi	Caffati
Armeni	Apladha	Belegno	20 Corogona
Achieli	Argostoli	15 Barbarigo	Cassimati
Abetto	10 Abelachianò	Benti	Callonà
5 Armani	Buglà	Benedeti	Callamatiànò
Arcadio	Bosichi	Cominò	Cartoffilaca

52 Massini Λ || 60 Panighetti Λ || 66 Rizzardi Λ || 67 Rezzer Λ || 70 Zorzello Λ || 75 Zoja Λ Zigia M || 79 Attastago M

4 Abbitto Λ || 7 Amorea Λ || 8 Apladà o Palladà Λ || 10 Abellachinò Λ || 11 Bughà Λ || 12 Bollini Λ || 14 Ballegno Λ || 16 Benti Λ || 20 Corogna Λ

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
25 Clado	55 Drasino	85 Kavallaro	115 Pascuzzi
Cicalà	Dal Suol	Kadacusino	Panigirà
Cochili	Dulufi	Ghleba	Pantogalo
Callamarà	Darmano	Littino	Parathioti
Capela	Davigla	Lorando	Plattarà
30 Callofronà	60 Daloca	90 Lodovicio	120 Pistola
Calogierà	Dagladi	Libithi	Pigà
Christofforo	Daravena	Luccari	Paghi
Cladà	Drasaleviti	Mussuro	Pantaleo
Canachi	Doria	Mandricari	Pesembra
35 Canalomiti	65 De Candia	95 Melissinò	125 Patterò
Cazzarà	Fliscuni	Marà	Piperi
Curtesan	Frielo	Moresin	Psisistì
Capa Santa	Fontana	Maurica	Rizzo
Chioni	Foscomilo	Manganari	Rauseo
40 Coreo	70 Farmachi	100 Musalo	130 Rali
Camannoti	Fagliero	Mavriano	Rocco
Cochianiti	Ghrognanò	Manerba	Sograffi
Carchiopulo	Ghrusogulato	Marangon	Seminelo
Cochini	Gierazuni	Maravegia	Sirigo
45 Cimischi	75 Gerosolimiti	105 Nottarà	135 Siderò
Dagrado	Gausili	Ostiano	Siguro
Dipoli	Gierachi	Polinà	Spanopulo
Dafnomichi	Ghamarto	Papadopuli	Sogia
Dafferera	Gharoniti	Procaciant	Sforzza
50 Damian f. 13v	Goneme	110 Pamfilo	140 Scarlato
De Molin	81 Grioni	Prichi	Sagredo
Diminiti	Ghoniati	Pulopodi	Stavrachi
Dacipri	Ghavssogiani	Polemarchi	Sallamon
Drimò	Ghardesan	Pediotti	Stanila

23 Cigalla Δ || 35 Cavelomiti Δ || 41 Camanati Δ || 42 παγαλ. Δ || 48 Dafno-
 nichì Δ || 49 Daferara Δ || 53 Dacipri Δ || 54 Doimò Δ || 57 Balluffi Δ || 59 Da-
 viglia Δ || 61 Dagliadi Δ || 63 Dragaleniti Δ || 69 Fascomilo Δ || 71 Falieri Δ ||
 72 Grognano Δ || 73 Grussugulato Δ || 74 Geruzumu Δ || 76 Gausuli Δ || 78
 Glamarto Δ || 79 Garoniti M Gavoniti Δ || 80 Gonemi Δ Gonente M || 82 Go-
 miti Δ || 83 Gansogianni Δ || 84 Gardesan Δ || 85 Ravalaro Δ || 86 Radacusinò
 Δ || 87 Globa Δ || 104 Maranglio Δ || 106 Striano Δ || 108 Papadopulo Δ || 110
 Panfilo Δ || 113 Polimarchi Δ || 116 Panigarà Δ || 118 Pheratioti Δ || 119 Pla-
 starà Δ || 123 Pantalco Δ || 124 Pesembra Δ || 127 Psisioti Δ || 129 Rauseo Δ ||
 133 Servinello Δ || 134 Serigo Δ || 144 Stavilla Δ

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
115 Sachielari	150 Theristi	155 Varda	160 Zangaropulo
Teoghari	Vlastò	Valeriano	De Zorzi
Thergianò	Vulacho	Venezzan	Di Cipri
Thesso	Vaftisma	Xsantò	Di France-
Trivisan	Vizzamano	Zago	schi
			Di Negri
In tutti No 164			

C A N D I A

f. 14r

Marcanti habitanti nella Città Metropoli furono le seguenti
Casade-cioè-

Benti	Baglioni	Fassani	Quinta Vale
Biasii	Di Maggio	Gattinger	20 Sgardelin
Boscheti	Davalo	15 Giafferò	Tilion
Bruner	10 Fagler	Mazzoleni	Trivisan
5 Cassali	Ferro	Mili	Vidali
Carara	Finoti	Pizzoni	
In tutti No 23			

Ristretto delle Casate

<i>Nobili Veneti</i>	<i>Nobili Cretensi</i>	<i>Cittadini</i>	<i>Mercanti</i>
No 37	No 81	No 164	No 23

Collonia Pedoni Nobili di Terraferma : No 12.

Descrittione dell' Anime del Distretto e Territorio della Città di Candia, Casteli e Casali, il numero de Casali, di tutti li Donégali, et Sommari ch'erano effettivi l'anno 1644 come qui sotto-cioè

	<i>Nella Città</i>	<i>Settia</i>	<i>In tutti</i>
<i>Prete e Religiosi</i>	No 82	No 22	No 104
<i>Huomini e putti</i>			
<i>maschi da 8</i>			
<i>anni in su</i>	» 7170	» 1142	» 8312
<i>Done</i>	» 7199	» 1296	» 8495
<i>In tutti</i>	No 14451	No 2460	No 16911

145 Sachidi Δ || 146 Theogari Δ || 147 Targianò Δ || 150 Zenestt Δ || 152
 Alaco Δ || 154 Vezzamano Δ || 163 Defrancesci Δ || 164 Dinegro Δ

Casali } Pretti e Monachi No 1062.-Huomini e putti 48628 \ No
No 496 } Monaci 570 Preti 492. Done 49084 \ 99074

Settia

Casali } Preti No 256. Huomini 9255 } No 19033
No 148 } Monaci No 268. Done 9254 }

Anime No 135618

Animali } Candia Animali bovini 15960 Somari 7278 } in Candia
} Settia ——— d li 4568 ——— 2252 } e Settia

No 20528 No 9530

Le seguenti Casate sono delle Nobili Cretensi habbitanti nella f. 14v
Città di Cidonia-cioè-

C A N E A

Nobili Cretensi

Casate	Patrie	Casate	Patrie
Alefuso	Italian	Darazzo	Italian
Albizzo	Italian	Daferera	Italian
Abosaci	Italian	20 Di Catteraci	Italian
Avonal	da Nobili Veneti	Da Bassan	Italian
5 Argiropuli	dalli Arcondopuli	Diogeni	Imperial
ed Agio-		Darmier	da Nobili Veneti
steffaniti }		Darente	Casa nova
Barozzi	da Nobili Veneti	25 Callafati	. . .
Cladirii	Collonia	Cellaiti	. . .
Caffati	Imperiali	Eudemono-	. . .
10 Cattalacti	Imperiali	giani	
Cugnolo	Italian	Fattomini	da Coron
Cassimati	Casa nova	Falier	da Nobili Veneti
Cartofilaca	Casa nova	30 Foccà	d' Arcondopuli
Cattani	Casa nova	Fiandra	. . .
15 Calergi	d' Arcondopuli	Franco	. . .
Depari	Colonia	Cavallà	d' Arcondopuli
Domno	Italian	Gripari	Casa nova

3 Abosan Λ || 6 παραλ. Λ || 8 Gladiuij Λ || 9, 10 παραλ. Λ || 11 Cagnola Λ ||
18 Daruzzo M || 19 Daffanera Λ || 20 Dicaterazzi Λ || 21 Dobassan Λ || 22 Dio-
geru Λ || 23 Damier Λ || 24 Danente Λ || 26 Calatti Λ || 28 Fattamini M, παραλ.
Λ || 32 Frango Λ || 33 Gavallà M Gavalà Λ || 34 Griffari Λ

	Casate	Patrie	Casate	Patrie
35	Linachi	da Napoli di Romania	Scordili	d' Arcondopuli
	Littini	d' Arcondopuli	Testabusa	Italian
	Monovasioti	da Napoli di Romania	Toscani	Italian
	Mormori	da Napoli di Romania	Vidali	Italian
	Medici	Italian	55 Viaro	da Nobili Veneti
40	Molin	da Nobili Veneti	Vlastò	d' Arcondopuli
	Minoto	da Nobili Veneti	Premarin	da Nobili Veneti
	Maderò	Casa Nova	Pizzamano	da Nobili Veneti
f. 15r	Muazzo	da Nobili Veneti	Pattellaro	Casa nova
	Melissinò	d' Arcondopuli	60 Podocatora	Imperial
45	Nassino	da Napoli di Romania	Pagan	Italian
	Pavian	Collonia	Pulacchi	da Cipro
	Paleologo	Imperial	Rizzardi	Collonia
	Pompanazzo	Italian	Renier	da Nobili Veneti
	Paleocapa	da Napoli di Romania	65 Srobolazzi	Casa nova
50	Rali	Casa nova	Tipaldo	Italian
			Varucha	d' Arcondopuli
			Vergian	Italian
			Vizzamano	da Nobili Veneti
			70 Zancarolo	da Nobili Veneti

In tutti No 70.

Le seguenti Casade sono delli Cittadini originali dalla

C A N E A

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
Armeni	Bambacopulo	Cottachi	Cerigo
Asprea	Brinci	Capsali	20 Culota
Acchineo	Barbarigo	15 Cartofilaca	Copeo
Andronicopulo	Claduri	Cunetti	Carchiopulo
5 Acladuris	11 Condoleo	Clado	Cellaiti
Avigoni	Cavallari	Capsodhassi	Chissamo

46 Parian M || Pamari A || 61 Pugari A || 65 Strabalazzi A

1 Παρὸ τοῦ Armeni διὰ μικροτέρων χαρακτήρων ἔχει προστεθῆ: Armuri οὕτω καὶ παρὰ M, A || 3 Athinneο A || 5 Acladuri A || 6 Arigoni MA || 12 Cavallare A || 16 Curzeti M Carnetti A || 19 Serigò A || 24 Crissamo A

	Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
25	Contarini	Gharchi	Plaiti	Delussa
	Chidoni	Ananea	Petropulo	110 Cassinati
	Calbo	55 Picicopulo	Capelo	Daffessari
	Caravelà	Callamuti	Cattani	Dibianchi
f. 15v	Curino	Careoffilo	85 Damigo	Dallaporta
30	Cristofforo	Damian	Deftereio	Grippari
	Drossa	Damoron	Galleotì	115 Dicatteruci
	Drima	60 Fassulà	Griceo	Gorgorafti
	Fassidhoni	Dellatoro	Gradenigo	Lauro
	Griglianò	Giattei	90 Lurando	Mangussa
35	Gierachi	Lichinio	Mittilineo	Moroni
	Laftachi	Maderò	Milonopulo	120 Manolafti
	Lascari	65 Moscheto	Manganari	Pullachi
	Mothoneo	Madaraca	Porfirò	Politti
	Mariscarpa	Portari	95 Pazzola	Piscopopulo
40	Nicoletto	Peccatore	Psarà	Papadopulo
	Puzzidi	Perdicari	Pelecapa	125 Rusteù
	Pachin	70 Pramatefti	Russea	Scuvi
	Piperis	Rosso	Sittà	Segnanò
	Rali	Servò	100 Sirgianò	Venier
45	Rauseo	Stavrianò	Soffianò	Vellaiti
	Soffoleo	Scuttarioti	Tagliapiera	130 Varunga
	Stanila	75 Thallassinò	Vizzamano	Zunzurà
	Thergianò	Vitto	Zangarol	Gavvano
	Valente	Vasmulo	105 Bubette	Argirò
50	Vureto	Gavrili	Catteruzzi	Rauseo
	Zangaropulo	Picridi	Ruscio	135 Macherioti
	Siropulo	80 Pricò	Vlassi	Trivisan

28 Carvella A || 31 Drosso A || 33 Fessidoni A || 34 Gulianò A || 36 Leftachi A || 39 Mavincarpa A || 41 Pucidi A || 42 Dachi A || 43 Piperissi A || 45 Rauseo A || 48 Zergianò A || 50 Vretd A || 53 Gurchi A || 57 Cariofilo A || 61 Dalatoro A || 63 Luchimo A || 68 Peccatore A || 70 Pramatesti A || Pramafti M || 76 Vetto A || 79 Capridi A || 80 Pruò A || Priò M || 85 Danzigò A || 88 Gruò A || 90 Lunardo A || 97 Palecapa A || 98 Russio M || 104 Zangarol A || 105 Buttettè M || Rubetè A || 106, 107 παγαλ. A || 108 Vassi A || 109 Datuna A || 116 Gorgorafi A || 120 Monolafti A || Mandafiti M || 121 Pavlachi A || 123 Piscopulo A || 125 Rustei A || 126 Seuri A || 130 Varnuga A || 131 Zunzana A

Li seguenti furono Mercanti habitanti nella

f. 16r

C A N E A

Mercanti	Mercanti	Mercanti	Mercanti
Albinci 10	Coledan	Maffei	Zanchi
Armati	Dada 20	Pin	Polderi
Bregii	Forno	Peroi 30	Serpi
Belagamba	Girardi	Riosa	Vassalo
5 Bergas	Gilio	Todeschi	Giordan
Cavalli 15	Gapici	Zogia	Pizzoni
Comasso	Lazarini 25	Padoner	Spigliorini
Cacia	Longino	Segari 35	Varisco
Cepini	Mazzoleni	Silnesin	
In tutti No 35			

Cittadini di CANEA anco li sottoscritti:

Raftopulo	Malocuculo	Maurogiorga 150	Macrimali
Mettocliti	Scandali	Cassà	Consoliano
Condarato	Scrinzi	Cantacusino	Temenioti
140 Allacerò	145 Cummulo	Capadoca	Cumandri
Abstemio		In tutti	No 153

Ristreto delle Casade

Nobili Veneti No 27 | Nobili Cretensi No 70 | Cittadini No 153 | Mercanti No 35

L'anno 1644 erano	Preti	Monaci	Huomini da 8 anni	Done	In tutto anime
Nella Città	No 52	No —	No 5130	No 5219	No 10401
314 Casali	» 412	» 516	» 31216	» 28500	» 60704
Promontorio					
Acrotiri di					
Melecca	» 36	» —	» 1890	» 1533	» 3459
Sfachia e					
suo distretto	» 28	» —	» 4228	» 3650	» 7906
	No 528	No 516	No 42464	No 38962	No 82470

Animali bovini No 10638 et Somari No 4780.

Li seguenti sono delle Casade Nobili Cretensi habbittanti nella Città di Rettimo-cioè-

R E T I M O

Nobili Cretensi	Nobili Cretensi	Nobili Cretensi	Nobili Cretensi
Achieli	Arcoleo	25 Clodii	Calergi
Cagnolo	Cornaro	Catterin	Cortazzi
Caffato	15 Dafferera	Donno	Dapiasenza
Dandolo	Damoron	Furlan	40 Franco
5 Gribia	Gavallà	Cortazzi	Gritti
Lombardo	Lima	30 Littino	Mussuro
Portio	Pattelaro	Peccatore	Pirino
Sanguinazo	20 Siligardo	Scordili	Tergianò
Varucha	Visconti	Vlastò	45 Vergici
10 Niotero	Dimoris	Zanne	Callonà
Barbarigo	Dafiorenza	35 Diminiti	Ruzieri
Caravella	Camarioti	Callofronà	

Li seguenti sono Cittadini originali della Città di

f. 16v

R E T I M O

Achieli	15 Cunupi	Pettropulo	Siropulo
Avastago	Chinigo	30 Pirino	Schilomango
Asprea	Dabressa	Rusio	45 Trulinò
Anagnosti	Dottarà	Sanguinazo	Detuldi
5 Callonà	Dallabela	Siligardo	Pattelaro
Cardami	20 Furlan	Surian	Portio
Comità	Fascomilo	35 Troilo	Cacavela
Catterin	Lima	Dafiorenza	50 Argirò
Barbarigo	Niottero	Miglioti	Cugiani
10 Condarato	Milonopulo	Palmesan	Giuse
Clarozane	25 Miglioti	Gribia	Servo
Corgnactò	Piscopopulo	40 Vergici	Schirinzi
Chioza	Pandimo	Varì	55 Veneli
Calottà	Pangalo	Calogierà	Custugiani

ε Cagnola Α || 15 Dafferera Α || 20 Siligardi Μ || 22 Dimonis Α || 24 Camanoti Α || 25 Cladij Α || 43 Prino Μ || 44 Zergianò Α

11 Clorazane Α || 12 Corgnaeti Α || 14 Colotà Α || 17 Dabrella Α || 30 Pirimo Α || 34 Suvian Α || 39 Gritià Α || 40 Vengici Α || 46 Denuldi Α || 56 Crustugianni Α

Clapsinò	Corso	65 Moschioti	Stela
Perdicari	Scordà	Comita	70 Logotheti
Zucho	Spirino	Corogona	
60 Daleze	Vrana	Sevastogeni	

Mercanti di Rettimo

f. 17r

Albinoni	Dioscurio	Di Zanchi	Da Cavarzere
Turin	Salveti	Petrogiani	Vidali

Ristreto delle Casate

Nobili Veneti No 18 | Nobili Cretensi No 47 | Cittadini No 70 | Mercanti No 8

Descrittione delle anime ch' errano l' anno 1644, cioè

	Pretti	Monaci	Itomini d' anni 8 in sù	Done	In tutto
Città	No 38	No —	No 3862	No 4138	No 8038
296 Casali	» 345	» 410	» 34694	» 25590	» 61039
In tutto	No 383	No 410	No 38556	No 29728	No 69077

*Animali bovini No 7890 et Somari No 3100**Summario delle Famiglie ch' erano habbilate nelle Città del Regno di Candia-cioè-*

	Nobili Veneti	Nobili Feudati e Cretensi	Cittadini	Mercanti
Candia e Settia	No 37	No 81	No 164	No 23
Canea	» 27	» 70	» 153	» 35
Rettimo	» 18	» 47	» 70	» 8
In tutti	No 82	No 198	No 387	No 66

*Descrittione delle anime fatta per ordine dell' Illustrissimo et f. 17v
Eccellentissimo Signor Andrea Cornaro General del Regno di
Candia l'anno 1644 che fu un anno inanci del Disbarco fatto da
Turchi nella Canea, e ciò nelle Città di Candia, Settia, Canea e
Rettimo così pure nelli Castelli et Casali di tutto il detto Regno*

57 Clapsimò Α || 59 Zucco Α || 64 Vraniù Α

con dichiarazione della quantità delli Casali, che s' attrovavano in detto tempo nella giurisdizione di cad' una di esse Città e loro Distretto specificando il numero de Pretti e Monaci delle Città stesse, e di tutto il Regno, degli huomini da 8 anni in su et anco delle Done, così pure del numero de tutti li Donegali e Somari come qui viene espresso.-cioè-

f. 18r

	Preti	Monaci	Huomini d' anni 8 in su	Done come d' incontro	Anime in tutto d' anni 8 in su
Città di Candia	Nº 82	Nº —	Nº 7170	Nº 7199	Nº 14451
496 Casali	» 492	» 570	» 48628	» 49984	» 99674
In tutto	Nº 574	Nº 570	Nº 57798	Nº 57183	Nº 114125

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 15960 Somari Nº 7278

Città di Settia	Nº 22	Nº —	Nº 1142	Nº 1296	Nº 2460
148 Casali	» 256	» 268	» 9255	» 9254	» 19033
In tutto	Nº 278	Nº 268	Nº 10397	Nº 10550	Nº 21493

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 4568 et Somari Nº 2252

Città di Canea	Nº 52	Nº —	Nº 5130	Nº 5219	Nº 10401
314 Casali	» 412	» 516	» 31216	» 28560	» 60704
Promontorio dell' Acro- tiri di Mel- leca	» 36	» —	» 1890	» 1533	» 3459
Sfachia e suo distretto	» 28	» —	» 4228	» 3650	» 7906
In tutto	Nº 528	Nº 516	Nº 42464	Nº 38962	Nº 82470

fuori nelli Casali Animali Bovini 10638 et Somari 4780

Città di Ret- tino	Nº 38	Nº —	Nº 3862	Nº 4138	Nº 8038
296 Casali	» 345	» 410	» 34694	» 25590	» 61039
In tutto	Nº 383	Nº 410	Nº 38556	Nº 29728	Nº 69077

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 7890 et Somari Nº 3100

Ristretto delle anime ch' errano in tutte le 4 Città del Regno f. 18v di Candia con le loro giurisdit[i]o[n]i de 8 anni in su, e quante in tutto furono ritrovate l'anno 1644 per tutto il giro del Regno stesso, cioè

	Pretti e Monaci	Huomini di 8 anni in su	In tutto Maschi	Femine	Anime in tutto
<i>Città e Casali di Candia</i>	Nº 1144	Nº 55798	Nº 56942	Nº 57183	Nº 114125
<i>d[et]ta di Settia</i>	» 546	» 10397	» 10943	» 10550	» 21493
<i>d[et]ta di Canea</i>	» 1044	» 42464	» 43508	» 38962	» 82470
<i>d[et]ta di Rettimo</i>	» 793	» 38556	» 39349	» 29728	» 69077
<i>In tutto</i>	Nº 3527	Nº 147215	Nº 150742	Nº 136423	Nº 287165

Quantità e numero delli Casali di cad' una delle 4 Città con la dichiarazione del numero delli Animali Bovini et Somari che s'altrovavano in esser l' Anno 1644-cioè-

	Casali	Animali Bovini	Somari
<i>Città di Candia</i>	Nº 496	Nº 15960	Nº 7278
<i>Sethia</i>	» 148	» 4568	» 2252
<i>Canea con Sfucchia e Promontorio d' A- crotiri</i>	» 314	» 10638	» 4780
<i>Rettimo</i>	» 296	» 7890	» 3100
<i>In tutto il Regno</i>	Nº 1254	Nº 39056	Nº 17410

Tutto il numero della description Mascolina del Regno fu come sopra Nº 147215 oltre li Religiosi, Pretti e Monaci Nº 3527 dal quel numero si batte 35065 Putti e 11445 Vecchi et inabili all' Armi, onde restarono effettivi huomini scielti e atti al servizio del' armi Nº 100.705.